

BİRİNCİ MEŞRUTİYETE DAİR BELGELER

BEKİR SITKI BAYKAL

Ocak 1942 tarihinde çıkan *Bellekten*'de (Cilt VI, Sayı 21-22, Sahife 45-83) yayınlamış bulunduğum "93 Meşrutiyeti" başlıklı yazının 55 inci sahifesindeki 24 numaralı notta, aynı etütte kullanmış olduğum orijinal vesikaların bir seri içinde Türk Tarih Kurumu tarafından neşredileceğini zikretmiştim. Gerçekten o vakit XIX uncu yüzyılın ikinci yarısına ait birtakım vesikalar toplamış ve bunları Tarih Kurumuna teslim etmiştim. Ancak aradan uzun yıllar geçtiği haldе böyle bir serinin tertip ve yayını tasarısı gerçekleşmedi. Diğer taraftan Osmanlı tarihinin bu devri ile ilgilenen bazı yerli ve yabancı tarihçiler, gerek sözlü olarak ve gerekse yazı ile birçok defalar şahsıma ve Kuruma müracaatta bulunarak neşri vaadedilen vesikaların âkibetini sorup durdular ve eğer yayınlanmayacaklarsa birer suretini istediler. Bu durum karşısında sözü edilen vesikaların 93 Meşrutiyeti makalesinde kullanmış bulunduğum kısmının şimdi *Bellekten*'de yayınlanması uygun bulundu.

Bu vesikaların hepsi Başbakanlık Arşivi'nden alınmış olup doğrudan doğruya Osmanlı tarihinde ilk meşrutiyetle ilgili bulunmaktadır ve adığeçen makale ile birlikte mütalâa edilmesi icap eder. Yayın alınma konmalarının, elde olmayan sebeplerle, bu kadar geç kalmasından dolayı okuyucularımızdan özür dileriz.

No. 1

MÂBEYN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE İRADE-İ
SENİYYEYİ BİLDİREN TEZKERE

MÂruz-i çaker-i keminelere ki,

Geçende şeref-efzay-i sahife-i sunûh ve sudûr olan hatt-ı hümayun-i hakayik-meşhun-i cenab-i Cihan-baninin ahkâm-i celile-i asliyyesinden bulunan meclisin te'sisine müteallik mülâhazât ve müzakerâtın tesrii ile beraber sair islâhat-i mukarrerinin dahi sırasıyle mevki-i fiil ve icraya îsâli esbabının istikmalî şeref-sudur buyurulan

emr ü ferman-i isabet-ayan-i Zıllüllahi mantuk-ı münifinden olmağla
ol babda emr ü ferman Hazret-i veliyyü'l-emrindir.

3 Ramazan 93
(22 Eylül 1876)*

No. 2

SADÂRETTE MÂBEYN BAŞKÂTIPLİĞİNE ARZ TEZKERESİ

Atufetlü Efendim Hazretleri,

İdare-i umumiyye-i Saltanat-ı Seniyye için te'sisi lâzımgelen Kanun-i Esasî ile teşkili mukarrer olan Meclis-i Umumînin vazâyif-i dahiliyyesine ve vükelâ ve me'murîn için ittihaz olunacak kaide-i mes'uliyete dair yapılacak nizamât lâyhalarının tanzim ve tedvini zımında matlûb-i âli olan sıfat ile mevsuf dâiyân ve bendegândan mürekkeb bir komisyon teşkili evvel ve ahir şeref-sudûr olan irade-i Seniyye muktazay-i celilinden bulunduğuna ve Meclis-i Umumînin bir an evvel teşekkülü maddesine her taraftan intizar olunduğu cihetle komisyonun sür'at-i ictimai ehem ve elzem olduğuna binaen bugün Babîâli'de akd olunan Meclis-i Vükelâda işbu komisyon için hatırlara gelen zevâtın esamisini havi pusula leffen arz ve takdim kılınmış olmağla bunlardan kanglarının zikr olunan komisyon âzalığına alınması ve riyasetinde kangı zatın bulunması hakkında her ne vechilê emr ü ferman-i hümayun-ı Hazret-i Şehinşahî mutaallik ve şeref-sudûr buyurulur ise muktazay-i âlisi üzre hareket olunacağı beyanile tezkire-i senâveri terkim kılındı Efendim.

19 Ramazan 93
(8 Ekim 1876)

No. 3

MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ HAMİŞ (NO. 2 YE)

Mâruz-i çaker-i kemineleridir ki,

Reside-i dest-i tâzim olan işbu tezkire-i samiye-i Sadâret-penahileri manzur-i âli-i Hazret-i Padişahi buyurulmuş ve zikr olunan

* Kere içinde bulunan tarihler esas vesikadaki tarihlerin Wüstenfeld-Mahler cetveline göre milâdiye çevrilmiş şekilleridir.

komisyonun Şûray-ı Devlet reisi übbehetlû devletlû Mithat Paşa hazretlerinin taht-ı riyasetinde olmak üzere hemen teşkil ve akdi ve âzalığına dahi matvî pusulada¹ isimleri muharrer zevâtın alınması mutaallik buyurulan emr ü ferman-ı hümayun-i cenab-i Mülükâne muktaza-yi âlisinden olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliy-yü'l-emrindir.

19 Ramazan 93
(8 Ekim 1876)

No. 4

KANUN-İ ESASÎ VE MECLİS-İ UMUMÎNİN
VAZÂİYİF-İ DAHİLİYYESİNE... DAİR YAPILACAK NİZAMÂT
LÂYİHALARININ TANZİMİNE MAHSUS KOMİSYON ÂZALARI²

m³

Nâfia Nâzırı Devletlû Server Paşa Hazretleri

m

Maarif Nâzırı Devletlû Cevdet Paşa Hazretleri

m

Devletlû Namık Paşa Hazretleri

m

Devletlû Sami Paşa Hazretleri

m

Devletlû Kâni Paşa Hazretleri

m

Semahatlû Seyfüddin Efendi Hazretleri

m

Semahatlû Hilmi Efendi Hazretleri

m

Uryanîzade Semahatlû Ahmed Esad Efendi Hazretleri

m

Fetva Emîni Semahatlû Halil Efendi Hazretleri

m

Şehir Emîni Kadri Beyefendi Hazretleri

¹ Bk. No. 4.

² Bk. No. 2.

³ m mâlûm demektir.

- m
- Mahkeme-i Temyiz âzasından Faziletlü Ramiz Efendi
- m
- Evkaf Müfettişliği Müsteşarı Faziletlü Ömer Efendi
- m
- Üsküdar Hukuk Mahkemesi Reisi Yesarizade Faziletlü Hayrullah Efendi
- m
- Meclis-i tedkikat âzasından Faziletlü Ömer Efendi
- m
- Ferikandan iki zat
- Hâriciyye müsteşarı Atufetlü Alekasandır Efendi Hazretleri
- m
- Adliyye Müsteşarı Atufetlü Vahan Efendi Hazretleri
- m
- Nafia Müsteşarı Atufetlü Odiyan Efendi Hazretleri
- m
- Altıncı Daire Reisi Atufetlü Kostaki Beyefendi Hazretleri
- m
- Maarif Müsteşarı Saadetlü Ziya Beyefendi Hazretleri
- m
- Şûray-ı Devlet âzasından Saadetlü Ohanis Efendi Hazretleri
- m
- Mekteb-i Sultanî Nazırı Saadetlü Sava Paşa Hazretleri
- m
- Borsa Komiseri Saadetlü Abidin Bey⁴

No. 5

MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTİPLİĞİNDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ TEZKERE

Mâruz-i çaker-i kemineleridir ki,

Kanun-i Esasî lâyhasını yapacak komisyona Borsa Komiseri Abidin Beyin dahi memuriyyeti irade-i seniyye iktiza-yi âlisinden

⁴ Bk. No. 5.

olarak ismi emr ü ferman-i hümayun üzerine pusulaya ilâve edilmiş
olmağla olbabda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir

Bende Said
19 Ramazan 93
(8 Ekim 1876)

No. 6

DEVLET-İ ALİYYENİN İDARE-İ UMUMİYYESİ HAKKINDA...
KAVANİN VE NİZAMÂTIN MÜZAKERESİNE MEMUR
KOMİSYONUN MAZBATASI

Mütaallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü ferman-i hikmet-beyan-i hazret-i Padişahî mantuk-i celili üzere Devlet-i Aliyyenin idare-i umumiyyesi hakkında vaz' ve te'sisi mukarrer olan kavanîn ve nizamâtın usul-i esasiyyesini müzakere etmek memuriyetiyle teşekkül eden cemiyet-i acizanemizde keyfiyyet dermeyan olunarak ve bu madde hakkında mahsûsan ve mufassalan şeref-sânih olan iradât-i celile-i Padişahi tâlimat-i esâsiyye ittihaz kılınarak bu işe kangı mebhasden başlanılması münasib olacağı nazar-ı mülâhazaya alındıkta çünkü bu babda mütâlaa ve te'sis olunacak mevadd-i mütenevvie-i nizâmiyyeden en evvel mevki-i fiil ve icraya konulması lâzımgelen madde hatt-ı hümayunda vaz' ve ihdası irade buyurulan Meclis-i Umumînin suret-i teşkili meselesi olduğundan ve bu madde hakkında verilecek karar üzerine iktiza eden âzanın vilâyâta iş'ar ile intihab ve celb olunacakları zamana kadar mesâil-i sairenin dahi buraca komisyonunda bir taraftan müzakeresi ile kararları verilmek mümkün idüğünden bu madde bi't-takdim meyane-i âcizanemizde uzun uzadı mübâhase ve müzakere ile kaleme alınan tâlimat müsveddesi ol babda vilâyâta yazılacak muharrerât sureti ile beraber takdim kılındı. Ta'limat-i mezkûrede tafsil olunduğu vechile te'sisi mukarrer olan Meclis-i Umumî başka başka iki heyeti câmi' olarak birisinin ismine Meclis-i Mebusan ve diğerine Meclis-i Âyan itlak olunması ve Meclis-i Mebusan âzası umum ahalinin intihabı ile tâyin olunmak mukarrer ise de intihab hususuna dair yapılacak nizamâtın vaz' ve te'sisi vakte muhtac olduğundan ve vilâyâtta mevcut meclis-i idare âzası zaten intihab-i ahali ile müntehab oldukları cihetle istenilecek âzanın bunlar tarafından intihab etdirilmesi bi'l-vasıta ahali tarafın-

dan intihab olunmuş hükmünde olarak şu suret bu senelik maksada bed' ve mübâşeret için kâfi görüldüğünden taşralarca bu seneye mahsus olmak üzere şu usulün ihtiyarı ile beraber Dersaadet'ten alınacak âzanın dahi ana mütenasib bir kaide ile intihab olunması ve memâlik-i mahrûsada mevcut nüfusun mikdarına nisbetle merkezde yapılacak Meclis-i Mebusan birkaç yüz nefer âzayı cami' olmak nizamâtta icabı arız u amîk mütalâa olunarak kararlaştırılmak üzere kezâlik bu senelik yüzirmi nefer âza ile iktifa kılınması ve Meclis-i Mebusan âzasının her birine müddet-i ictima'larında şehriyye üçer bin kuruş maaş tahsis olunub azimet ve avdet harcırahlarının dahi nizamına ve maaşları nisbetine tevfiikan başkaca tesviye edilmesi kararlaştırılmış ve meclis-i mezkûr âzası memâlik-i mahrûse-i şahanede bulunan sunûf-i tab'a ve ahalinin vekilleri olduğu cihetle her vilâyetin mevkiine ve mesâlihinin ehemmiyyetine ve nüfus-i mevcudesinin mikdar-i takribisine nazaran müslim ve gayr-i müslim sunûf-i ahalisinden alınması münasib görünen meb'usanın mikdarını mübeyyin başkaca yapılp leffen takdim kılınan pusula mantukunca yüzirmi nefer âzanın yetmiş neferi müslim ve elli neferi gayr-i müslim sınıftan olarak bu da memâlik-i mahrûsa sekenesinin mikdar-i sunûfuna mütenasib görünmüş olmağın muvafık-i re'y-i rezin-i isabetkarin-i vekâlet-penahileri buyurulduğu halde zikr olunan tâlimat nüshalarının leffi ile her vilâyetten istenilen âzanın tâlimat-i mezkûre hükmüne tevfiikan hemen intihabı ile vakt u zamanında bu tarafa yetiştirilmeleri için vilâyâta evâmîr-i sâmiye gönderilmesi ve Darü'l-Hilâfeti'l-Aliyeden istenilen âza maddesinin dahi Şûray-ı Devlet ile bi'l-muhabere icray-i iktizâsı için Şehir Emanetine emir verilmesi cemiyet-i âcizanimiz müzakerâtından olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

26 Ramazan 93

(15 Ekim 1876)

Midhat	Namık Paşa	Ahmed Cevdet	Server	Mehmed Kâni
	bulunamadı			
Esad Efendi	Halil Efendi	Seyfüddin	Esseyyid Ahmed Hilmi	
mühürlemedi	nâmizac			
Kadri	Zeynelabidin	Mehmed Emin	Mustafa	Hayrullah
Esseyyid İsmail Ramiz		Ohanis Miç	Abdülhamid Ziyaeddin	
Esseyyid Mehmed İzzet		Esseyyid Mahmud Mesud	Kostaki Aristidi	
Odiyan	Vahan	Sava ⁵		

⁵ Bunların hepsi mühüredür.

No. 7

6 NUMARADA YAZILI MAZBATAYA HEYET-İ VÜKELÂNIN
DERKENARI

İdare-i umûmiyye-i saltanat-i seniyye hakkında tanzim olunacak kavanin ve nizamât-i esasiyye lâyhalarının müzakeresi için bâ-irade-i seniyye teşkil olunan komisyondan kaleme alınan işbu mazbata lede'l-mütalâa melfuf tâlimatın mevadd-i münderecesi Dersaadet'te teşkil olunacak Meclis-i Umumînin hatt-i hümayun-i şahânedede tâyin buyurulan vazâif-i asliyyesine tevfikân âzasının bu senelik suret-i celb ve ictimâna dair olduğundan kavânin-i esâsiyye lâyhalarının komisyonca bir taraftan tanzimine devam ve müsâraat olunmak üzere mezkûr tâlimatın hemen mevki-i icraya konulması ve Meclis-i Umumînin vakt-i ictimâ Kânun-i evvel olacağı ta'limat-i mezkûreden müstebân olub vakıa sair seneler için bu mevsim meclisin ictimâna pek müsaid ve münasib görünür ise de bu senelik vaktin darlığı ciheti ile ictimânın Marta tehir olunması meyane-i âcizanemizde tasdik ve tensib edilmiş ise de ifay-i muktazası mütevakki'î irade-i seniyye idüğü muhat-i ilm-i âli buyuruldukta herhalde emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emr Efendimizindir.

Mehmed Rüşdi	Esseyyid Hasan Hayrullah	Midhat
Esseyyid Mehmed Redif	Rıza Namık Paşa	Esseyyid Ahmed
	mühürlemedi	
Safvet	Halil Şerif	Ahmed Cevdet
Esseyyid Abdullah	Esseyyid Ahmed Hamdi	Mehmed Kâni
Server	Yusuf Ziya	Esseyyid Ahmed Kemal
Mehmed Halet	Her ki hemnâm-ı	Muhammed şüid Said

No. 8⁶

SADÂRETEN MÂBEYNE TEZKERE-İ MA'RUZA

Atûfetlû Efendim Hazretleri,

İdare-i umumiyeye-i saltanat-i seniyye hakkında tanzim olunacak kavanin ve nizamât-i esasiyye ile Dersaadet'te teşkili karargir olan

⁶ Başvekâlet Arşivi: Meclisi Umumiye aid karton 5, Kavanin ve nizamât (E) kartonu; intihab-ı mebusân kararnameşi.

Meclis-i Umumînin kavâid-i ictima' ve intihabını müzakere için mütaallik buyurulan emr ü ferman-i hümayun-i hazret-i Şehinşahî ⁷ muktazay-i celîli üzere Şûray-i Devlet reisi übbebetlû devletlû Paşa hazretlerinin taht-ı riyasetinde olarak tertib ve tâyin kılınan komisyondan kaleme alınan mazbata ⁸ ve ta'limat-i umumiyeye encümen-i mahsûs-i vükelâda bi'l-mütalâa münderecâtı tasdik ve zeyli tahtim ile leffen arz ve takdim kılınmış olmağla kavânin-i esasiyye lâyhalarının yine komisyonca müzakeresine devam olunmak üzere ber mucib-i karar ta'limat-i ma'ruza ahkâmının hemen mevki-i icraya konulması hakkında her ne vechile irade-i isabet-ifade-i cenab-ı şehriyarî şeref-sunûh ve sudûr buyurulur ise mantuk-i münîfi infâz edileceği beyaniyle tezkire-i senâverî terkim olundu Efendim.

28 Ramazan 93
(17 Ekim 1876)

No. 9

MABEYN-İ HÜMAYÛN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ HAMİŞ (NO. 8 e)

Mâruzu çaker-i keminelidir ki,

Ziver-i esâbi-i ta'zim olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsefaneleri ve melfuf mazbata-i müzeyyele ve ta'limat-i muvakkate ile tahrirât müsveddesi ve cedvel manzûr-i şevket-mevfûr-i cenab-ı tacidârî buyurulmuş ve komisyonun mazbatasında muharrer olduğu vechile sene-i âtiyeden i'tibaren meclis-i mebusanın âzası her mahallin nüfus-i mevcude ve ehemmiyyet-i mevkiiyesi nisbetiyle ve umum ahalinin intihabiyle tâyin kılınmak üzere bu senelik meclis-i mezkûrun istizân olunan surette küşâdı zımında ta'limat-i ma'ruza ahkâmının hemen mevki-i icraya konulması ve adem-i müsaade-i vakt cihetiyle ictimain dahi kezâlik bu seneye mahsus olarak Marta ta'lik olunması ve bir de cedvel-i mezkûrde suret-i tertibi muharrer olan yüzyirmi nefer mebusun yüzotuza iblâğı ile bundan seksen neferin müslim sınıfına tahsis ve müslim mebusândan dahi beşinin Mısır'dan ve beşinin Tunus'tan celbi suretine teşebbüs edilmesi mütaallik ve şeref-sudûr buyurulan emr ü ferman-i hümayun-i cenab-ı Hilâfet-penâhî mantuk-i münifinden olarak evrak-i mezkûre takımı ile savb-i âli-i Hidi-

⁷ Bk. No. 3.

⁸ Bk. No. 6.

vîlerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyü'l-emrindir.

10 Şevval 93
(29 Ekim 1876)

No. 10

MECLİS-İ UMUMİNİN SURET-İ İNTİHABINA VE TÂYİNİNE
DAİR TA'LİMAT-I MUVAKKATE⁹

Bu defa ittifak-ı âra ile verilen karar üzerine mütaallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü irade-i seniyye-i hazret-i padişahî mantuk-i âlisine tevfikân Dersaadet'te teşkil olunacak Meclis-i Umumînin iktiza eden nizâmât-i esasiyye ve dahiliyyesi bir taraftan tedkik ve tanzim olunmakta bulunduğundan anların husûl ve takarruruna kadar bu seneye mahsus olmak üzere meclis-i mezkûr âzasının suret-i intihab ve ta'yinine dair ta'limat-i muvakkatedir.

Birinci madde — Meclis-i Umumî başka başka iki hey'eti câmi' olup birisi sunûf-i ahali tarafından usulü üzere intihab olunan vekillerden mürekkebirdir. Bunun vazâifi ahkâm-ı şer-i şerife ve memleket ve milletin levâzim-i hakikiyye-i meşruasına tevfikân tanzim ve te'sisi iktiza eden kavânin ve nizâmât lâyhalarını müzakere etmek ve devletin varidat ve masarîfâtı muvazenesini tedkik ve cereyanına nezaret eylemek hususlarından ibaret olup âzasının adedi bu senelik lâakal yûzyirmi nefer olacaktır. Meclis-i Umumînin bu heyetine Meclis-i Mebusan denilir. Diğeri taraf-ı Devletten nasb olunan âzadan mürekkep olarak anın vazâif-i esasiyyesi dahi Meclis-i Mebusanda müzakere ile karar verilen maddeleri tekrar tedkik ile o babda yapılacak nizâmât-ı mahsusasında tahdid olunan şerâyita tevfikân bunları tasdik etmek veyahud red eylemek veya ta'dil ve tashih için yine Meclis-i Mebusana göndermek hususlarından ibaretdir. Meclis-i Umumînin bu heyetine Meclis-i Âyan tesmiye olunur.

İkinci madde — Meclis-i Mebusana alınacak âzanın sunûf-i tebea-i Devlet-i Aliyye tarafından intihabı için lâzımgelen nizamnameleri yapıp neşr olunacak ise de bu senelik vakit gecikmemek için muvakkaten bir kaide-i intihabiyye tahsisi iktiza eylediğine ve her vilâyet dahilinde bulunan merkez-i vilâyet ve liva ve kazaların idare

⁹ Bu muvakkat tâlimat Takvim-i Vekayi'i, tertib-i evvel, No. 1844'de ve yine Karakoç, Tahşiyeli Kavanin, cilt II, sahife 34-36'da neşredilmiştir.

meclisleri âzası zaten intihab-ı ahali ile mansûb oldukları cihetle merkez-i saltanat'ta yapılacak Meclis-i Mebusan âzasının işbu mahallî idareler tarafından intihabı bilvasıta ahali canibinden intihab olunmuş hükmünde bulunacağına binaen taşralarca emr-i intihab bu senelik işbu kaideye tevfiik kılınacaktır.

Üçüncü madde — Meclis-i Mebusana intihab olunacak âzanın ber mucib-i hatt-i hümayun âsâr ve harekâtı cümlelerin mevsuk ve mu'temedi olmak için şahıs ve zatlarının beyne'n-nas hüsn-i sîret ve ahlâk ile mâruf ve muttasıf ve devletin lisan-i resmîsine vâkıf olması ve sinnen yirmibeş yaşından aşağı bulunmaması ve müddet-i ömründe hiçbir cinayetle veya politika cunhası ile mahkûm olmaması ve memlekette az çok emlak sahibi bulunması şerâyıt-ı esasiyyeden olmağla sunûf-i tebea-i devlet-i Aliyyeden bu evsafi câmi' olan her şahsın Meclis-i Mebusan âzalığına intihab olunmağa salâhiyyeti vardır. Ve fakat âzalığa intihab olunacak zat bi'l-fiil muvazzaf memurîn-i devletten olduğu ve kendisi intihabı kabul ettiği halde terk-i memuriyyet etmesi lâzımgelur; ve şurası ma'lûm olmalıdır ki her vilâyetten intihab olunacak mebusan yalnız o vilâyetin veyahut bir sınıf ahalinin mebusânı olmayıp memâlik-i devlet-i Aliyye umum ahali-sinin mebusânı olacaklardır.

Dördüncü madde — Bu senelik her vilâyetten istenilecek âzanın aded ve mikdarı başkaca yapılan cedvelde¹⁰ gösterildiği vechile muayyen olduğundan bir vilâyete merbut olan sancaklar dahilinde nekadarkaza var ise anların ve merkez-i liva meclisleri ile merkez-i vilâyet idare meclislerinin intihab-ı ahali ile mansûb olan âzası münferiden Meclis-i Mebusan için müslim ve gayr-ı müslim kaç nefer âza istenilmiş ise anın için dahil-i vilâyette bulunan kazaların kaymakamları ile elviye mutasarıflarına melfuf suret mucibince birer mektup yazılıp mealinde vilâyetden meselâ müslim şu kadar ve gayr-ı müslim şu kadar âza istenilmiş olduğundan bahisle bunların suret-i intihabı ne vechile olacağı ta'rif olunacaktır. Anın üzerine idare meclisleri âzay-i muntehabesinin her biri vilâyet dahilinde olan ve hal ve sıfatı üçüncü maddenin ta'rifâtına muvafık bulunan müslim ve gayr-ı müslim zevâtın matlûb olan sınıf ve adede müsavi her kimleri münasip görürler ise memurîn-i mülkiyyenin medhali olmayarak isimlerini bir varakaya tahrir ile zeylini imza ve temhir edip

¹⁰ Bk. No. 16

bu varakayı bir zarf derununa vaz' ile üzerini mühürleyüp kaymakama teslim edecek ve her kaza meclis-i idare âzası tarafından bu vechile başka başka zarf derununda memhûren kaymakama ve liva idare meclisi âzaları canibinden mutasarrıfa verilecek evrak zarflarının mühürleri açılmıyarak vali-i vilâyete gönderilecektir. Kaza ve liva meclislerinin evrakı bu vechile merkez-i vilâyete gelip cem' olduktan ve merkez-i vilâyet idare meclisi âzasının dahi merkez-i vilâyet olan kaza için bu kaide üzere reyleri alındıktan sonra vali-i vilâyetin riyaseti altında adedi onbeş kişiyi tecavüz etmemek üzere erkân-ı vilâyetten ve ulemâdan ve milel-i mevcude ruesa-yi ruhaniyesinden mürekkeb bir tedkik meclisi akdiyle orada evrak-ı intihabiyye zarflarının mühürleri küşad olunarak mecâlis-i idare tarafından intihab evrakına yazılmış olan zevât hakkındaki reyler ta'dad ile vilâyetten istenilen âzanın sınıf ve adedine müsavi olmak üzere kaç neferin hakkında ekseriyyet-i arâ hasıl olmuş ise anlar tercih olunarak ve şayed ba'zı isimde arânın müsavâtı görülür ise anlar hakkında dahi kura çekilerek taayyün edecek zevâta derhal beyan-ı keyfiyyet olunacak ve evrak-ı intihabiyye dahi birinci sene Şûray-ı Devlet'te tedkik olunmak üzere başkaca takımı ile ve yapılacak cedveliyle vali-i vilâyet canibinden Babîâlî'ye gönderilecektir.¹¹

Beşinci madde — Meclis-i Mebusanın Dersaadet'te bidâyet-i teşekkülü Kânun-i evvel ibtidasında olmak üzere mukarrer ise de bu senelik ibtiday-i küşadı Mart evâilinde olup müddet-i devamı dahi lâakal üç ay olmak mukarrer bulunduğundan intihab olunacak âzanın başka başka tahrirât-ı mahsûsa ile bu tarafa gönderilmeleri ve her birinin kaç rey içinde ne mikdar rey ile tercih olunduklarını mübeyyin yedlerine Tedkik Meclisi âzasının mühürleri ile birer mazbata verilmesi iktiza eder.

Altıncı madde — Meclis-i Mebusana Dersaadet'ten alınacak âzanın intihabı için nefis-i şehir ile mülhakatı yirmi daireye taksim olunarak her daireden âza intihabına vekil olmak üzere ikişer zat istenilecektir. Binaenaleyh her dairede o dairenin mütemeyyizân-i ahalisinden mürekkeb birer komisyon teşkili ile o daire ahalisinden ve tebea-i devlet-i âliyyeden emlâke mütasarrıf olan yirmibeş yaşını mütecaviz bulunan mezkûr ahali mahalleleri i'tibariyle ayrı ayrı da'vet

¹¹ Esâmi-i mahallâtı mübeyyin defter: Karakoç Serkis, Tahşiyeli Kavanin, cilt II, s. 43-59'da neşredilmiştir.

olunarak Meclis-i Mebusan için âza intihab etmek üzere taraflarından ikişer vekil intihab edeceklerinden herkes işbu vekâlete kimi intihab edecek ise komisyonda tutulacak deftere kayd olunup hitamında her kimin isminde ekseriyyet hasıl olmuş ise anlardan iki kişi vekâlete tercih ve tâyin olunacaktır. Yirmi daireden bu vechile tâyin olunan vekiller devlet tarafından tahsis kılınacak bir mahalde ictima' ederek vilâyetlerde mecâlis-i idarenin icra edecekleri intihab usûlüne tevfikân Meclis-i Mebusana istenilen âzanın adedine müsavi ve üçüncü maddede muharrer ta'rifâta muvafık bulunmak üzere her bir vekil Dersaadet ahalisinden kimleri tensib eder ise isimlerini bir varakaya tahrir ve zeylini imza veya temhir edip ve bu varakayı bir zarf derununa vaz' ile mühürleyüp bunlar takımı ile Şehir Emaneti tarafından Şuray-ı Devlete gönderilecek ve merkez-i vilâyâтта cari olan usul vechile evrak-ı merkume Şuray-ı Devlette bi't-tedkik isimlerinde ekseriyyet hasıl olan zevât tercih ile memuriyyetleri ilân olunup yedlerine şahadetname verilecektir.

Yedinci madde — Meclis-i Mebusan âzasının her birine Dersaadet'e yevm-i vurûdlerinden i'tibaren şehriyye üçerbin kuruş verileceği ve taşralardan gelecek olanların avdet harcırahları tesviye olunacağı gibi mahallerinden Dersaadete kadar masârif-ı seferiyyeleri için dahî üçer bin kuruş aylık hesabı ile ve mesafe i'tibariyle bir muvazzaf memura nizâmen nekadhar harcırah verilmek lâzımgelur ise ana tevfikân bi'l-hesab ol mıkdar akça mahalleri mal sandıklarından i'tâ kılınacaktır; ve âzay-i matlubenin iki sülüsü Dersaadet'de ictima ettikte Meclis-i Mebusan âzay-i bakıyyenin vürûduna birağılmayub bi'l-istizân sâdır olacak irade-i seniyye mucibince meclis-i mezkûr hemen küşad olunacaktır.

10 Şevval 293
(29 Ekim 1876)¹²

¹² Bu tarih İrade-i seniyye tarihi olup neşr ve ilân tarihi 17 Şevval 1293'tür.

No. II

MECLİS-İ MEB'USAN İÇİN DERSAADET VE VİLÂYETLERDEN
İNTİHAB OLUNACAK ÂZANIN ADEDİNİ GÖSTEREN CEDVEL¹³

	Müslim	Gayr-i müslim
Edirne vilâyeti	4	4
Tuna vilâyeti	3	3
Selânik vilâyeti	3	3
Sofya vilâyeti	2	2
Bosna vilâyeti	3	3
	<hr/>	<hr/>
	15	15
Hersek vilâyeti	2	2
Manastır vilâyeti	2	2
İşkodra vilâyeti	2	2
Yanya vilâyeti	3	3
	<hr/>	<hr/>
	24	24
Hüdavendigâr vilâyeti	2	2
Kastamonu vilâyeti	2	0
Ankara vilâyeti	2	1
Sivas vilâyeti	2	1
	<hr/>	<hr/>
	32	28
Trabzon vilâyeti	2	1
Erzurum vilâyeti	2	2
Diyar-ı Bekir vilâyeti	2	1
Aydın vilâyeti	3	2
	<hr/>	<hr/>
	41	34
Adana vilâyeti	2	1
Konya vilâyeti	2	1
Halep vilâyeti	3	1
Suriye vilâyeti	4	3
	<hr/>	<hr/>
	52	40
Bağdad vilâyeti	2	1
Basra vilâyeti	2	0
Cezayir-i Bahr-i Sefid vilâyeti	2	3

¹³ Bu liste Karakoç Serkis, Tahşiyeli kavanin cilt II, s. 36-37'de çıkmıştır, bk. haşiye 21.

	<u>Müslim</u>	<u>Gayr-i müslim</u>
Girid vilâyeti	1	1
Hicaz vilâyeti	2	0
Yemen vilâyeti	2	0
Tarablus-ı Garp vilâyeti	2	0
	<hr/>	<hr/>
	65	45
Dersaadet	5	5
Tunus vilâyeti ¹⁴	5	
Mısır vilâyeti ¹⁵	5	
	<hr/>	<hr/>
	70+10=80	50
	Yekün:	
Müslim	(70)	80
Gayr-i müslim	50	
	(Umumî yekün=130)	

No. 12

SADÂRETEN MÂBEYNE TEZKERE-İ MÂRUZA

Atufetlü Efendim Hazretleri,

Nizamât-ı esâsiyye müzakeresiyçün Şûray-ı Devlet dairesinde mün'akid olan komisyona bir kaç zatın daha alınması iktiza eylemiş ve sudûrdan semahatlû Asım Efendi ve İstanbul payelûlerinden ve Şûray-ı Devlet âzasından faziletlü Sahib Beyefendi ile yine Şuray-ı Devlet âzasından saadetlü Kemal Bey ve Yanko Efendi hazarâtı münasib görünmüş olduğundan müşarünileyhimin mezkûr komisyon âzalığına memuriyyetleri hakkında her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî mütaallik ve şeref-sudur buyurulur ise mantuk-i celili icra olunacağı beyanı ile tezkere-i senaverî terkîm kılındı Efendim.

14 Şevval 93
(4 Kasım 1876)

¹⁴ Arşivdeki vesikada Tunus ve Mısır vilâyetleri yazılı değildir; Mezkûr vilâyetler Karakoç Serkis, cilt II, s. 37'ye ilâve edilmiştir ki ba-irade-i seniyye yapılmış olduğu anlaşılıyor, bk. No. 12.

¹⁵ Arşivdeki vesikada bu 80 rakamı kurşun kalemle yazılmış olup irade-i seniyye mucibince ilâve edilmiş bulunduğu anlaşılmaktadır.

No. 13

MÂBEYN-İ HÜMAYÛN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ HAMİŞ (NO. 12 YE)

Ma'ruz-i çaker-i keminelere ki,

Reside-i dest-i tâzim olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penahileri manzur-i şevket-mevfur-i hazret-i padişahî buyurulmuş ve müşarünileyhimin ber mucib-i istizân mezkûr komisyon âzalığına me'muriyyetleri mütaallik ve şeref-sudur buyurulan emr ü ferman-i hümayun-ı cenab-i mülûkâne mantuk-i feyzinden bulunmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

14 Şevval 93
(4 Kasım 1876)

No. 14

MECLİS-İ UMUMİNİN NASBÎ VEYA İNTİHABÎ OLMASI
HAKKINDA REY PUSULASI

Hatt-i Hümayunda münderic Âzasından cümlesi intihabî olmak Meclis-i Umumînin âzasından bir üzere teşkil olunması: kısmı nasbî ve bir kısmı intihabî olmak üzere teşkil edilmesi:

Ziya, Kâmil, Rauf, Mustafa, Nesim, Kadri, Ömer, Ahmed Celâl, Salâhaddin el-Mevlevî, Hakkı, Halim, İrfan, Hasan, Ahmed, Hamdi, Server, Kâni, Ahmed, Safvet, Mustafa¹⁶, Asım, Eminü'l-Fetvâ.

No. 15

MECLİS-İ UMUMİNİN NASBÎ VEYA İNTİHABÎ OLMASI
HAKKINDA REY PUSULASI

Hatt-i hümayunda münderic Mec- Âzasının cümlesi intihabî olmak lis-i Umumînin âzasından bir üzere teşkil olunması

¹⁶ Bütün bu isimler imza şeklinde olup yalnız Mustafa (Nail-i Lüt-f-i Hüda ola dâim Mustafa şeklinde) mühürdür. Yedi imzanın karşısında: "Şer'-i şerife tevafuk eder vecihle" kaydı vardır.

kısmı nasbî ve bir kısmı intihabî
olmak üzere teşkil edilmesi:

İbrahim Salih

Âşır (?) Rasım¹⁷ Lütfi Halid
Tahir¹⁸ Hilmi¹⁹ Nazif²⁰ Şerif (?)²¹
Seyfüddin (?) Akif Kâni²² Cema-
leddin Sahib Hadi²³.

No. 16

MECLİS-İ UMUMİNİN NASBÎ VEYA İNTİHABÎ OLMASI
HAKKINDA REY PUSULASI

Hattü hümayunda münderic Mec-
lis-i Umumînin âzasından bir kısmı
nasbî ve bir kısmı intihabî olmak
üzere teşkil edilmesi:

Galib Halid Kemal Mehmed
Hurşid Subhî Ârifi Yusuf? Rıza
Redif Mahmud Midhat Hayrul-
lah Mehmed Rüştü Necib Ahmed
Esad? İzzet Mahmud²³.

No. 17

HEYET-İ MEBUSÂNIN BİRİNCİ SENE-İ
İCTİMAİYESİ İÇİN DERSAADET VE MÜLHAKATINDAN İNTİHAB
OLUNACAK MEBUSLARIN SURET-İ İNTİHABINA
DAİR BEYANNÂME²⁴

İşbu bin ikiyüz doksan dört senesi Saferinin yirmiyedisine ve
Mart ibtidâsına müsâdıf olan salı günü ictimai mukarrer olan Heyet-i

¹⁷ Karşısında "kısım-i küllisinin intihabî şartıyla" kaydı vardır.

¹⁸ Karşısında "intihab-i şer'î üzere" kaydı vardır.

¹⁹ Karşısında "Hatt-i hümayunun havi olduğu şeyden intihabî" kaydı vardır.

²⁰ Karşısında "Bu meclis şer'-i şerife muvafık olmak ve âzasız" kaydı vardır.

²¹ Karşısında "Hatt-i Hümayunda mevcut şer'-i şerife muvafık olmak" kaydı vardır.

²² Karşısında "Merbut varaka mucibince" kaydı vardır.

²³ Bütün bu isimler imza şeklindedir.

²⁴ Bu vesika Karakoç Serkis, Tahşiyeli Kavanîn, cilt II, s. 38-42 de neşrolun-
muştur.

Mebusan için yalnız bu defaya mahsus olmak üzere Dersaadet ve mülhakatından beşi müslim ve beşi gayr-i müslim olarak intihab olunacak mebusların suret-i intihabına dair beyanname:

1 — 10 Şevval 93 tarihiyle neşr olunan tâlimat-ı muvakkatede²⁵ beyan olunduğu ve işbu beyannamenin zeylinde²⁶ gösterildiği vechile Dersaadet ve mülhakatı yirmi daire i'tibar olunarak İzmir ile Kazay-i Erbaa sancakları dahi doğrudan doğruya Dersaadet'ten idare olunduğu cihetle bunlardan herbiri dahi bir daire-i mahsûsa olarak zikr olunan yirmi daireden ma'dûd olacak ve işbu iki sancakta icra olunacak usûl-i intihab ayrıca mahallerine tebliğ olunacaktır.

2 — Zikr olunan İzmir ve Kazay-i Erbaa'dan maada İstanbul ve tevâbü onsekiz daireye taksim olunup bu dairelerin her biri nekadar mahallâtı müştemil ise bunların eimme ve mevcut olan cemaatların muhtarânı işbu gelecek şehr-i Şevvalın beşinci gününe tesadüf eden Teşrin-i evvel-i rumînin beşinci cumartesi gününden i'tibaren nihayet bir hafta zarfında kendi mahallelerinde mukim olan nüfus-ı zükûrden ve tebaa-i osmaniyyeden emlâke mutasarrıf ve yirmi-beş yaşını mütecaviz nekadar adam var ise onların defterini iki nüsha olarak tanzim edecekler ve ba'dehu her cemaatın mu'teberânından birer zat ile birleşip ve yapılan defterleri meydana koyup bi'l-müzakere tedkik ve icabına göre ta'dil ve islâh eyledikten sonra her defterin zirine "sakin olduğumuz... mahallede tebaa-i osmaniyyeden ve eshab-ı emlâktan yirmibeş yaşını mütecaviz olan yalnız bu defterde muharrer olan kimselerdir" ibaresini tahrir ile temhir eyleyecekler ve bu defterler her mahallede nihayet Şevvalın onbeşinci gününe müsâdîf Teşrin-i evvel-i rumînin onbeşinci cumartesi gününe kadar hazırlanacak ve işbu defterleri eyyam-ı mahsusa-i mezkûrede tanzim etmeyen eimme ve muhtarân mes'uliyet-i şedideye duçar olacaklardır.

3 — İşbu deftere dahil olmak için taşra ahalisinden olup da Dersaadet'te sakin olanlar lâakal bir seneden beri ikamet etmiş olmak ve gerek Dersaadet ve gerek taşralar ahalisinden sakin olduğu mahallede emlâki bulunmayanlar âhar mahalde emlâki bulunduğunu nizâmen isbat eylemek ve asâkir-i nizamiyye ve zâbıtanın bulunanlar eshab-ı emlâktan olmağla beraber lâakal mülâzim rütbesini haiz olmak lâzımdır.

²⁵ Bk. No. 15.

²⁶ Bk. Karakoç Serkis, Tahşiyeli Kavanin, cilt II, s. 43-59.

4 — İşbu intihab usulünün icrasına nazâret etmek için sabıkta icra olunduğu gibi Şehir Emaneti tarafından her daireye birer me'mur ile lüzumu kadar kâtip tâyin ve irsâl ve dairenin dahilinde münasib bir mevki' dahi ittihaz ve tahsis olunarak şehri mezkûrün onaltıncı günü her dairenin me'muru muayyen olan mevki'de, hazır bulunacak ve her daire dahilindeki mahallât tarafından hazırlanmış olan defterleri eimme ve muhtarân saat beşten sekize kadar merkeze götürüp me'muruna teslim edecektir.

5 — Emri intihaba bir gûna fesad karışmamasına ve usulünde cereyan etmesine nezâret etmek için her dairenin me'muru hazır olduğu halde ahalinin intihabiyle mansûb ve muteberândan mürekkeb bir komisyon heyeti bulunacaktır. Bu komisyon âzasının tâ'yininde her mahallenin defterini tanzim ve temhir edenler kendu mahallelerinde emniyyet ve itimada şayan mu'teberândan iki zatın ismini şâmil memhûr bir pusulasını hazırlayıp yevm-i mezkûrde oradaki me'mura ita edecekler ve bu vechile kaç mahalleden ne kadar pusula gelmiş ise cümlesi sırasıyle defter edilip ba'dehu eimme ve muhtarândan mevcut olanlar huzurunda sekiz nefer için kur'a keşide olunup ismine isabet edenler komisyon âzalığına nasb olunacaktır.

6 — Elli haneden az olan mahalleler teshil-i muamelât için civar ve ittisalinde bulunan bir mahalleye iltihak edeceklerdir.

7 — Komisyon âzalığına tâ'yin olunan zevâta me'mur tarafından tezkereler gönderilip tâ'yin edeceği bir günde komisyona gelmeleri için da'vet olunacak ve komisyon mün'akıd oldukça içlerinden birini ekseriyyetle reis intihab ederek ve eğer âzalığa intihab olunanlardan istinkâf etmişler bulunur ise mukaddemce tanzim olunan mu'teberân defteri üzerine komisyon huzurunda tekrar kur'a usulü icra olunarak noksan olan âza ikmal olunacak ve mahalleler tarafından verilecek memhûr defterlerin birer nüshası merkezde hıfz olunub diğer nüshalar o mahallelerde bulunan bir cami' veya kilise veyahud zabtıye merkez mahallî gibi tensib olunacak bir mahallin duvarına ta'lik ile emri muhafazası zabtıye me'murlarına ve mahalle bekçilerine tevdi' kılınacaktır.

8 — Defterlerin ta'lik olunduğu günden itibaren beş gün müddette komisyon âzası lâakal sülüsünden ziyadesi mevcut olmak üzere bi'l-münâvebe beher gün saat altıdan ona kadar merkezde ictima'

ederek bu defterlerde bulunan bir ismi ilga veya sehven unutulmuş olan diğerinin ilâvesi için ahali tarafından vuku'bulacak ihtarât ve i'tirazâtı istima' ve tedkik ve icabına göre mu'terez olan defteri tanzim edenleri celb ile keyfiyeti bi'l-etraf tahkik ettikten sonra iktizasını icra edecektir.

9 — Zikr olunan beş gün tamam oldukça komisyon tarafından her mahallenin gelmesi için birer gün tâyin ve her mahalle ahalisinin tâyin olunan günlerde merkeze gelmeleri lâakal üç gün evvel her mahalleye ihbar ve i'lân olunacaktır.

10 — Her dairenin komisyonu merkezinde tûlü iki ve arzı ve umku birer arşun vüs'atında muhkem timur çenberli ve başka başka anahtar ile açılır iki kilidli ve üzerlerinde ince bir mektub sığacak kadar yarıklı birer ağaç sandık bulunacak ve ahali-i mahalle takım takım geldiklerinde mahallenin eimme ve mu'htarânından biri mahalle defterini açarak ve her gelip rey verenlerin isimleri nezdine câize çekerek bu vechile herkes bulunduğu daire ahalisinden veyahut Dersaadet devâiri ahalisinden biri müslim ve diğeri gayr-i müslim olarak münasib gördüğü iki zatın meskenini ve san'at ve şöretini beyan ile beraber isimlerini bir kâğıda yazıp ikiye bükerek kimseye göstermeksizin mezkûr sandığın yarığında içeru atacaktır. Eğer o daire mahallâtı ziyade olup da emr-i intihabın bir günde ikmal olunamayacağı komisyonca ma'lûm olur ise ânifen denildiği gibi mahallâtın gelmesini müteaddid günlere ta'lik ve her mahallenin kangı gün geleceğini evvelce tâyin ile ilân edeceğinden birinci gün kaç mahalle ahalisinin re'yi alınabilir ise anınla iktifa ve ahşam üstü mezkûr sandığın iki kilidi komisyon âzası huzurunda kilidlenüb anahtarın biri me'murda ve diğeri komisyon reisinde kalacak ve sandığın üzerinde bulunan yarık mahalli bir kâğıd ile kapanub dört tarafı me'mur ve reis ile hazır bulunan âzanın mühürleriyle temhir kılınacak ve ertesi sabahleyin komisyon âzası hazır oldukları halde mezkûr kâğıd fekkolunup kemâ fi's-sâbık intihaba başlanacak ve hitam-i intihabda ve tâyin olunacak bir günde komisyon âzası ve ahali-i mahallâttan mevcut bulunanlar huzurunda sandık açılarak verilmiş olan isimler sayılıp biri müslim ve diğeri gayr-i müslim olarak en ziyade ekseriyet kazananlardan iki zat o dairenin vekilleri olacak ve bir dairede sınıf-ı âhardan şayan-ı intihab kimse bulunmaz ise ahar mahalle ve daire ahalisinden dahi intihab caiz olacaktır. Ve ekseriyet kazananlar arasında tesâvi-i âra vuku'bulur ise kur'a usulü

icra olunacaktır. Ve eğer isimlerin ta'dadı bir günde hitam bulamaz ise o gün ahşama kadar ta'dad olunan isimlerden ne kadar isim sayılabılmış ise bir muhtasar mazbataya derc olunub âza tarafından bi't-temhir sandığa konulacaktır ve sayılmamış isimler ile mazbata sandığa vaz' ile kapanıp keza ba'de't-temhir ertesi günü tekrar ta'dad-i esamiye ibtidâr ile ikmaline kadar bu kaideye riayet olunacaktır.

11 — Şurası malûm olmalıdır ki her daire ahali için dâvet olduğu günden i'tibaren beş gün intihaba hakkı olup bu müddette gelmeyenlerin hakk-ı intihab iddiasına salâhiyyetleri kalmıyacak ve bizzat gelemeyen tahriren dahi rey verebilecektir. Tahriren rey verecek olan kimse rey varakasını bir zarf derununa koyub ve reise hitâben yazacağı tezkere ile bu zarfı diğer bir zarf derûnuna vaz' edip gönderecektir. Bu misillü muharrerât eshabının sakin oldukları mahallât sırasıyla rey verdikçe her tezkerenin fakat üst zarfı açılıp iç zarfı açılmaksızın ol zat namına câize çekilerek reis yediyle mezkûr zarf sandığa atılacaktır. Bu varakaların hangisinde muharrer bulunan isimler okunamıyacak surette yazılmış bulunur veyahud şöhret ve sanatı yazılmamakla ismin şahsında tereddüd vuku'bulur veyahud matlûb olan iki isimden ziyade ve eksik isim yazılmış olur ise o varaka komisyonca keenlemyekûn add olunup hesaba idhâl olunamıyacaktır

12 — Herkes vekili hakkında olan reyini bizzat komisyon huzurunda veyahud komisyon reisine hitâben yazdığı memhûr tezkere ile i'ta etmeğe mecbur olup rey vermek üzere kimsenin kimseyi tevkil etmesi câiz olmayacaktır.

13 — Bir dairenin emr-i intihabı hitam buldukta o daire tarafından vekil olan iki zatın her biri ne miktar rey istihsâl etmiş olduğunu mübeyyin komisyon tarafından bir mazbata tanzim ve memur tarafından tasdik edilerek Şehir Emanetine gönderilecek ve keyfiyyet vekillere Emanet-i müşarünileyha tarafından tezkere-i resmiye ile beyan ve gazetelerle dahi ilân olunacaktır.

14 — Vekil intihap olunanlardan biri isti'fa ettiği veyahud bir sebep-i kanunî ile vekâlet münhal olduğu halde kendisinden sonra ekseriyyet kazanmış olan kim ise anın vekil olduğu kezalik komisyon mazbatasıyla Emanet-i müşarünileyhaya beyan ve bend-i sabık mucibince muamele olunacaktır.

15 — Zikr olunan yirmi daire vekillerinin emr-i intihabı nihayet şehri-i Şevvalin yirmidördüncü gününe tesadüf eden Teşrin-i evvelin yirmiikinci cumartesi gününe kadar hitam bulmak mukarrer ol-

duğundan bi'l-cümle vekillerin falan gün falan mahalle gelmeleri için Şehir Emaneti tarafından dâvet olunup Dersaadet ve mülhakatından matlûb olan üç nefer mebusun intihabı orada işbu vekiller tarafından ber vech-i âti icra olunacaktır.

16 — Vekiller dâvet olunan mahalle ictima' ettiklerinde kur'a keşidesiyle içlerinden birini reis intihab edüp 21 inci maddede beyan olunduğu vechile Şehir Emanetinde mahfûz bulunan mebus namzedlerinin defteri kendilerine arz olunarak işbu defterde isimleri muharrer olan zevât bizzat ve bilvasıta mebus olmak için izhar-i rağbet etmiş olduklarından gerek işbu namzedlerden ve gerek sairinden olarak madde-i âtiyede zikr olunduğu üzere mebus olmak evsaf ve haysiyetini câm'i zevâtın diledikleri adamları intihab etmek için muhtâr bulunacaklardır.

17 — Tâlimat-i muvakkatenin²⁷ dördüncü maddesinde mu-sarrah olduğu vechile Meclis-i Mebusana intihab olunacak âzanın asâr-ı harekâtı cümlelerin mevsuk ve mu'temedi olmak için şahıs ve zatlarının beyne'n-nas hüsn-i sîret ve ahlâk ile mar'uf olması ve sinnen yirmibeş yaşından aşağı bulunmaması ve müddet-i ömründe hiç bir cinayetle mahkûm olmaması ve memlekette azçok emlâk sahibi bulunması şerâit-i esasiyyedendir. Ve fakat âzalığa intihab olunacak zevât muvazzaf me'murîn-i devletten ise intihab olundukta terk-i memuriyyet etmesi lâzımgelur ve her vilâyetten intihab olunacak mebusân yalnız o vilâyetin veyahud bir sınıf ahalisinin mebusu olmâyub memâlik-i Devlet-i Aliyye umum ahalisinin mebusânı olacaklardır.

18 — Emr-i intihabın işbu beyannâme ahkâmına tevfikân hüsn-i cereyanına nazâret etmek üzere şehir emini hazır bulunduğu halde mübâşeret olunub her vekil mezkûr namzed defterinde muharrer olan zevâtın veyahud evsaf-ı meşruhayı câmi' sairinden beşi müslim ve beşi gayr-i müslim on nefer intihab ile isimlerini bir varakaya tahrir ve bu varakayı ortada mevzu' çekmece derununa vaz' ederek hitamında cümle huzurunda reis tarafından çekmece açılacak ve varakalar birer birer okunup her kimin isminde ekseriyyet-i mutlaka yani yirmi reyden ziyade bulunur ise mebus olacak ve bu def'ada matlûb olan mikdar mebus çıkamaz ise ikinci ve üçüncü defa tekrar tekrar âray-i hüzzâra ve her def'asında def'a-i evvelde cereyan eden

²⁷ Bk. No. 15.

usûle riâyet olunup bu suretle matlûb olan on âzanın intihabına o gün hitâm verilecektir. Ve sonraya kalan isimler hakkında verilen reyler mütesâvi olursa kur'a atılıp hangisine isabet ederse o mebus intihab olmuş addolunacaktır.

19 — Bu vechile taayyün eden on mebusun isimleri ve şöhetleri yazılıp suret-i intihabları beyan olunarak bir mazbata kaleme alınacak ve orada bulunan vekiller bi'l-cümle temhir ettikten sonra müşarünileyh Şehir Emni ve reis vasıtasıyla Şuray-i Devlet Riyasetine takdim olunacak ve oradan matbuat idaresine verilerek her lisanda bulunan evrak-ı havadisle ilân olunacaktır.

20 — Dersaadet ve mülhakatı tarafından mebus intihab olanlardan birinin isti'fasına veyahud sair bir sebebe mebni âzalık mahalli münhal olur ise Şehir Emaneti ma'rifetiyle zikr olunan kırk nefer vekil cem' olunarak ber vech-i meşruh yerine diğeri intihab olunacaktır.

21 — Mebus olmak için namzedliğe rağbet eden kimse kendi namı dahi Meclis-i Mebusan âzalığına namzed olanların defterine kayd olunmak için resmen bir takrir yazıp vekillerin intihab için toplanacağı günden evvel Şehir Emanetine irsâl eylemek veya bi'l-vasıta namzed olmak için ahıbbâsı tarafından "falan zatın mebusluğa ehil olduğunu tasdik ederiz" mealinde bir varaka tahrir ve İstanbul ve mülhakatı ahalisinden ve hakk-i intihaba sâlih olanlardan lâakal üçyüz kişi temhir ettikten sonra bu varaka Emanet-i müşarünileyhaya resmen tebliğ edilmek lâzımdır. Ve bir zatın intihabı üzerine rey cem'i için gazeteler vasıtası ile i'lân-i keyfiyyet dahi edilir.

22 — Ber vech-i muharrer mebus olmak için resmen müracaat edenlerin isimleri ve suret-i müracaatları Şehir Emaneti tarafından mütemediyen her lisanda bulunan gazeteler vasıtasıyla ilân olunacağı gibi vekillerin ictimaidinde arz olunmak üzere cümlesi bir defter-i mahsusa kayd edilecek ve hîn-i iktizada ibraz olunmak üzere evrak-ı müteferriasi dahi mahfûz bulunacaktır.

23 — Namzed olan zevâtın isimleri ber minval-i muharrer Şehir Emaneti tarafından her gazete vasıtasıyla ilân olunacağından bunlardan ba'de'l-i'lân bir hafta zarfında red ettiklerini Emanet-i müşarünileyhaya resmen beyan etmeyenler namzedliği kabul etmiş addoluna-

²⁸ Bu tarih beyannamenin Matbaa-i Âmirede risale şeklinde basıldığı tarihtir.

caklardır ve istinkâf edenler tarafından adem-i kabulü müş'ir vürüd edecek evrak dahi Emanet-i müşarünileyha tarafından ilân olunacaktır.

No. 18

SADÂRETTE N MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTİPLİĞİNE
TEZKERE-İ MÂRUZA

Devletlû Efendim Hazretleri,

Malûm-i Âli buyurulduğu vechile geçende neşr olunan ta'limat-i muvakakate mucibince Meclis-i Umumînin bu seneye mahsus olmak üzere Mart ibtidasında küşadı mukarrer bulunduğundan heyet-i mebusâna vilâyetden intihab olunan zevât peyderpey Dersaadete gelmekte ise de henüz arkası alınmamış ve ezcümle Bağdad ve Erzurum gibi vilâyât-i baide mebusanı daha vürüd etmeyüp Martın duhûlüne ise iki gün kalmış olduğuna ve halbuki heyet-i mebusânın huzûru mültezem olan ekseriyyeti hasıl olmaksızın Meclisin açılması münasip olamayacağına binaen bilâd-i baideden vurûdu muntazar olan mebusânın dahi ictimâına bir az zaman verilmiş olmak için Meclis-i mezkûr resm-i küşadının bi-mennihi Taalâ şehr-i Rebiulevvelin dördüncü ve Martın yedinci pazartesi gününe te'hir edilmesi ve çünkü bu Meclis veli-i ni'met-i bî-minnetimiz şehinşah-i adalet-iktinah Efendimiz hazretlerinin teccid-i esas-i devlet ve te'min-i hukuk-i saadet-hal-i millet hakkında bizzat ve bilhassa ihsan ve inayet buyurdıkları Kanun-i Esasînin muktazây-i mehasin-intimâsından olmak üzere teşekkül eyleyeceği cihetle erkân ve âzasının vükelâ ve daiyân ve bazı mütemeyyizân-ı ümerâ ve bendegân ile beraber huzur-i feyz-neşûr-i hazret-i Hilâfet-penahide iktibas-i envâr-i tevfiyat etmeleri için resm-i küşadın Beşiktaş Sahilsaray-i âlisinin divan-ı Hümayun mahallinde icrası karin-i müsaade-i keremkâr-meade-i cenab-i padişahî buyurulur ise keyfiyyetin şimdiden ilâm ile icray-i müteferriatuna ibtidar kılınacağı beyanile tezkire-i senâveri terkim olundu Efendim.

25 Safer 94
(10 Mart 1877)

No. 19

MÂBEYNDEN SADÂRETE İRADE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ
DERKENAR (NO. 18 E)

Ma'ruz-i çaker-i keminelidir ki,

Ziver-i enmile-i tâzim olan işbu tezkire-i samiye-i Sadaret-penahî-leri manzur-i şevket-mevfur-i hazret-i Şahane buyurulmuş ve Meclis-i mezkûrun ber vech-i istizân Martın yedinci pazartesi günü küşad edilmesi ve resm-i küşadın Beşiktaş Sahilsaray-i âlisinin Divan-ı Hümayun mahallinde icrası şeref-mutaallik buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı Mülükâne mantuk-ı celilinden bulunmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

26 Safer 94
(11 Mart 1877)

No. 20

SADÂRETTE N MÂBEYNE TEZKERE-İ MÂRUZA

Devletlü Efendim Hazretleri,

Malûm-i âli buyurulduğı üzere Kanun-ı Esasînin kırküçüncü ve kırkdördüncü maddeleri hükmünce Meclis-i umumînin beher sene Teşrin-i sâni ibtidasında tecemmu' edip Mart ibtidasında kapanması ve devletce görünecek lüzum üzerine vaktinden evvel küşad ve müddet-i muayyene-i ictimain tenkîs veya tezyîd olunması irade-i seniyye-i hazret-i padişahîye mufavvez olduğu misillû bu seneye mahsus olarak tanzim ve ilân olunan ta'limatın beşinci maddesinde Meclis-i Umumînin Mart evâilinde açılıp üç ay devam etmesi mu-sarrah bulunduğuna ve resm-i küşad Martın yedinci günü icra olunduğuna binâen Meclis-i mezkûrün şimdiki ictimai için muayyen olan üç ay müddet işbu Haziranın yedinci ve şehri Cemaziyüssaniyenin sekizinci salı günü munkazi olmak lâzımgelecek ana ise beş altı gün kadar zaman kaldığından ve egerçi bu seneye yetiştirilebilen kavanîn lâyhaları sırası ile meclise gönderilip ve bazısının müzakerâtı hitam bulup bazısı henüz ikmal olunmamış ise de gavâil-i hazira-i harbiyye Devlet-i Aliyyeyi bir takım ahvâl ve muamelât-ı fevkalâde içinde bulundurmakta iken meclisin temdid-i müddet-i inikadı faide yerine müşkilât vereceğinden ve her hükümet-i meşrutada bu türlü ahvâl-i fevkalâde mebusân meclislerinin devamına

mâni-i tabîî olduğundan zikr olunan salı günü Meclis-i Umumînin ta'tili muvafık-ı emr u ferman-i Hümayun-i hazret-i Hilâfet-penahî buyurulur ise iki heyetde kıraat olunmak üzere şeref-sudûr olacak irade-i seniyyeyi havi re'sen bir kıt'a tezkire-i âliyelerinin tastiri mütevakkıf-ı himem-i devletleridir Efendim.

No. 21

MÂBEYNDEN SADÂRETE İRADE-İ SENİYYEYİ
MÜBELLİĞ HAMİŞ (NO. 20 YE)

Ma'ruz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Reside-i dest-i tâzim olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penahileri manzur-i meâli-mevfur-i Hazret-i Şehinşahî buyurulmuş ve ber mucib-i istizân yevm-i mezkûrde Meclis-i Umumînin ta'tili şeref-sudûr buyurulan emr ü ferman-i hümayun-i cenab-i padişahî iktizay-i âlisinden olarak Meclis-i mezkûrün iki heyetinde kıraat olunmak üzere irade-i seniyyeyi havi tezkire başkaca²⁹ savb-i sâmi-i Vekâlet-penâhilerine irsâl kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

4 Cemaziyelâhır 94
(16 Haziran 1877)

No. 22

SADÂRETEN MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTİPLİĞİNE

Arıza-i mütekaddime-i âcizanemde beyan ve istizân olunduğu üzere Meclis-i Umumînin salı günü ta'tili emr ü ferman buyurulduğu halde şeref-sadır olacak irade-i seniyyeyi iki heyete tebliğ için lüzûm-i tastiri gösterilen tezkire-i âliyelerinin beyne'l-havâs cereyan eden mütalâata tevfikân yapılan müsveddesi leffen irsâl-i savb-ı devletleri kılınmağla ol suretle veyahud irade buyurulacak tashihât ve ta'dilât ile isdâr ve tesyîri mütevakkıf-ı himem-i sâmiyeleridir Efendim.

2 Cemaziyelâhır 94
(14 Haziran 1877)

²⁹ Bk. No. 23, 24.

No. 23

MABEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE

Bu babda şeref-sadır olan ta'rifat ve iradât-ı isabet-ayât-i cenab-i padişahîye tatbikan yazılan tezkire-i âcizî esbâbı ve müsvedde-i mezkûre iade kılındı ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Bende Said (imza)

6 Cemaziyelâhır 94

(18 Haziran 1877)

No. 24

Veli-i ni'met-i bî-minnetimiz padişah-i ma'dalet-iktinâh efendimiz hazretlerinin ihsan-i mahsus-i hümayunları olan Kanun-i Esasî mucibince beher sene ictimâ mukarrer bulunan Meclis-i Umumî vakt u maslahatın icabatından olmak üzere bu sene Martın yedinci günü küşad olunmuş ve tanzim ve ilân olunan ta'limat-ı mahsusanın beşinci maddesi hükmünce şimdiki ictimân müddeti üç aya münhasır olarak müddet-i mezkûre dahi Haziranın yedisi ve şehr-i Cemaziyüssaniyenin sekizi olan işbu salı günü hîn-i küşadında irad buyurulan nutk-ı hümayun-ı hazret-i padişahînin şâmil olduğu kavanin-i tâliyeden bu sene yetiştirilebilen lâyhaların tedkikat ve müzakerâtında iki heyet erkân ve âzasının devam ve ihtimamları ve ale'l-husus Devlet-i Aliyye'ye gavâil-i azîme-i harbiyye ilcaatından olan masarifât-ı fevkalâdenin idare ve tesviyesi için dâhilen taht-i mecburiyyette görünen tedâbir-i külliyye-i maliyye hakkında heyet-i vükelâ tarafından vukubulan teklifâtın teshîl ve tervici emrinde meşhûd olan mesâi-i müttefika-i hamiyet-mendaneleri nezd-i âli-i Hazret-i Mülûkânede karin-i takdir olduğunun kendülerine bilhassa tebliğ ve ifadesi ve çünki nuhbe-i âmâl-i mâfi'l-bal-i cenab-i Şehinşahî Devlet-i Aliyyenin intizam-i hal ve idaresi ve sunûf-i tebaa-i osmaniyyenin temin ve terakki-i refâh ve âsâyîşi maddeleri olup Meclis-i Umumînin vazâyif-i müzakerelerine vakt-i müsaid olmyan levâyihin gelecek ictimâ'da mevki-i bahs ve tedkike konulmaları mukarrer bulunduğunun dahi beyan ve ilâvesi ve medeniyet ve mâmuriyyetce muhtac olduğumuz terakkiyât-i asriyyenin saye-i mahasin-vaye-i Hazret-i Şehinşahîde peyderpey fi'l ve vücûda gelmesi mücerred vazâyif-i hükûmet ve tâbiyyetin bihakkın ifasına manût olup zat-ı şevket-simat-i cenab-ı Mülûkânenin

müsellem-i enâm olan ikdamat-ı mahsusa-i şahaneleri her daire ve idarece umur-i devletin temin-i hüsn-i cereyanı ve vazâyif-i müte-rettibenin temâmi-i icrası için delil-i tarik-i selâmet ve muvaffakiyet olduğu gibi sunûf-i tebaa-i osmaniyyenin dahi kavanin-i müessese ahkâmına mutavaat ve imtisâl ile vatan ve memleketlerinin istihsal-i saadet-i hali vazifesini icraya çalışmağı levazım-i sahâbet ve müsâdâkattan bilmelerinin müekkilleri olan ahaliye tefhimi zımında heyet-i mebusane mahsusana tebliğ-i vesaya olunması irade-i seniyye-i cenab-i Padişahî muktazay-i âlisinden olmağıla ol babda.

No. 25

MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ TEZKERE

Ma'ruz-i çâker-i keminelidir ki,

Meclis-i Umumînin bu seneki müddet-i kanuniyye-i ictimaiyyesi şehr-i cârinin sekizinci salı günü inkıza ettiğinden meclis-i mezkûrun ta'tiline irade-i seniyye-i cenab-ı Padişahî müteallik buyurulmuştur. Cümlelerin malûmu olduğu üzere veli-i nimet-i bî-minnetimiz Padişah-i hakayık-penâh efendimiz hazretlerinin taht-ı maali-baht-ı hümayunlarında culûs-ı feyz-me'nus-i padişahîlerinde en evvel ibraz buyurdıkları amâl-i aliyyü'l-eâli memâlik-i saltanat-i seniyelerinin mes'udiyyet-i ahvâline ve sunûf-i tebaanın tevhid-i hak ve menfaatına kefâlet edecek bir hükûmet-i muntazama te'sisi maddesi olup bu babda zahir olan her türlü müşkilât ve i'tirazâtı galebe-i ikdamât-ı bâliğa-i şahaneleriyle izâle ve evvelce tertib olunan kanun lâyhâsının istifay-i ihtiyacata adem-i kifayetinden nâşi kariha-i isabet-sariha-i melik-dârîlerinden olmak üzere Kanun-i Esasî ünvanı tahtında tertib kılınan lâyhânın tedkikatını yine kariha-i şahanelerinden olarak mütemeyyizân-ı vükelâ ve sudûr-i ulemâ ile ricâl-i devletten müntahab bir cemiyet-i mahsusaya havale buyurmuşlar idi. Cemiyet-i mezkûre âzasının selâmet-i memleket ve devlet için vesile-i mahza olan işbu lâyhânın tedkik ve telakkisince izhar etmiş oldukları hüsn-i tavsiyet ve usul-i siyasette gösterdikleri meleke ve kudret gibi ictima' eden meb'usînin dahi nazar-ı dikkat ve temyizlerine muhavvel ve bidayet-i te'sisât cihetiyle bir çok mevadd-i mühimme-i vâkifeyi muhtevi olan kavanîn ve nizamâtı hakkiyle tedkik ve bunları bir taraftan usul-i

umumiyye dairesinden çıkılmamakla beraber diğer taraftan ihtiya-
cât-ı memlekete tevfiik eylemekte iktidar-i sarîh ibraz eylemiş olma-
ları memâlik-i mahrusanın usul-i meşrûtiyyete kabiliyyeti hakkında
mine'l-kadim râsih olan efkâr-ı isabet-âsar-î mülk-darîlerinin isabetini
te'yid ve mebusîn-i mumaileyhimin gavâil-i hazıra arasında devlet
ve memleketlerinin hukuk ve menâfi-i meşruasını hissiyyât-i müm-
taze-i vatan-perverane ile ve her birinin yekdiğerine takaddüm ve
müsabakatla muhafaza eylemeleri dahi kendülerinin sohbet ve mu-
habbet-i vataniyyelerini isbat eylemekle her biri suret-i mahsusada
teveccühât-i ülya-i şehriyariye mazhar olduklarından suret-i halin
mumaileyhime tebliğ ve tebşir ve mesai-i vâkıalarından dolayı Heyet-i
Âyan erkânına dahi beyan-ı mahzuziyyet-i seniyye olunması ve gelecek
sene dahi ıslah-ı idare-i umumiyeye aid olmak üzere Heyet-i Mebu-
sana birçok kavanîn-i mühimme havale olunacağından gerek sene-i
merkumede ve gerek sinîn âtiyede ictima' edecek mebusînin yine
memleketin saadet-i haline lâzım olan esbâbı takdir edecek ve uhde-
lerine ihale olunan vazife-i mühimmeyi edaya liyakatlarını isbat
eyleyecek zevâtın intihab ve tâyin olunmaları müvekkillerinin
efkâr-i vatan-perverânelerinden me'mul-i kavi-i âli olduğunun dahi
ilâve-i tebliğat kılınması şeref-sunuh buyurulan irade-i isabet-âde-i
cenâb-ı Tacdarî iktizay-i celilinden bulunmuş olmağla ol babda
emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

6 Cemaziyelâhır 294
(18 Haziran 1877)

No. 26

MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ TEZKERE

Ma'ruz-ı çâker-i keminelidir ki,

Meclis-i Umumînin bugün hitam bulmuş olan müddet-i icti-
maiyyesinin elde olunan bazı mevadd-ı mühimme müzakeratının
ikmali zımnında bugünden itibaren on gün daha temdidiyle anın hi-
tamında ta'til olunması mütaalik buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı
mülükâne iktizay-i âlisinden olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i
veliyyü'l-emrindir.

8 Cemaziyelâhır 94
(19 Haziran 1877)

No. 27³⁰

MECLİS-İ MAHSUS-I VÜKELÂ MAZBATASI

Malûm-ı âli buyurulduğu üzere Kanun-ı Esasînin kırk üçüncü ve yetmişbirinci maddeleri hükmünce Meclis-i Umumînin beher sene Teşrin-i sâni ibtidasında tecemmü' ederek Mart ibtidasında kapanması ve mebusların intihab-i umumîsine Teşrin-i saniden lâakal dört mah mukaddem başlanılması mukarrer olduğuna ve Teşrin-i saniye ise ikibuçuk ay kadar zaman kaldığına binaen icab-ı maslâhat mevki-i müzakereye konuldu. Çünkü bu hususta evvel-be-evvel yapılacak şey intihab-ı mebusân maddesi olup egerçi buna dair Meclis-i Umumînin ta'dilen kabul eylediği kanun lâhyası elde ise de anın ahkâm-i münderecesinin tamamen icrası nevâhi daireleri teşkilâtını havi tanzim olunan diğer kanun lâyhısının mevki-i icraya konulmasına mütevakkıf bulunduğu misillü zikr olunan intihab kanunu mucibince Mayısta nüfus defterlerinin tanzimine bed' olunup Haziran nihayetine kadar ikmâl edilmek ve Temmuz ibtidasında intihaba şuru' ve mübâşeret kılınmak lâzım gelur iken kanun-ı mezkûr lâyhası Meclis-i Umumîden Haziran evasıtında çıkmış ve binâen aleyh intihaba esas olan defâtirin tanzimine vakt u zaman kalmamış olmasıyla beraber nevâhi daireleri teşkilâtının gavâil-i hazıra-i harbiyye arasında vücuda getirilmesi mümkün olamayacağından ve bu kanunların şimdi icraatına şuru' olunamamak ma'zeretiyle Kanun-ı Esasînin en büyük bir eseri olan Meclis-i Umumînin te'hir-i küşadı ise tecviz olunamayacağından ictima-i sâbıkta müttehaz olan ta'limat-ı mahsusanın intihab-ı mebusâna dair hükmünü bu defalık dahi esas ittihaz etmek zaruret-i vakt u maslâhattan görünmüş olmağla yine anın mer'iyü'l-icra tutulması ve fakat Kanun-ı Esasî mucibince Meclisin Teşrin-i saniden bed' ile Mart ibtidasına kadar dört mah müddet-i devamı mukarrer olmasına mebni vakt-ı küşad ve müddet-i devamın ana tevfiğ edilmesi zımında şimdiden vülât-i vilâyâta icray-i tebligat olunması müttehiden tezekkür kılındı ise de katibe-i ahvâlde emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emr Efendimizindir.

14 Şaban 94

(24 Ağustos 1877)

İbrahim Edhem	Esseyid Halil	Mahmud Celâleddin
Server	Ahmed Cevdet	Kadri
Esseyid Mehmed Asım	Esseyid Ahmed Hamdi	Mehmed Kâni
Mehmed Hurşid	Esseyid Abdullah	Esseyid Ahmed Kemal
Esseyid Mustafa	Muhammed Tahî Münif	Ohanıs Miç
Esseyid Mahmud Celâleddin ³¹		

³⁰ Bu vesika Karakoç Serkis, Tahşiyeli Kavanîn, cilt II, s. 60'da neşredilmiştir.

³¹ Bütün bu isimler mühürdür.

No. 28³²

SADÂRETEN MÂBEYNE TEZKERE-İ MÂRUZA

Devletlü Efendim Hazretleri,

Kanun-i Esasî hükmünce Meclis-i Umumînin vakt-i küşadı takarrüb etmesine mebni intihab-i mebusânın suret-i icrasına dair cereyan eden müzakerâtu havi encümen-i meşveretten kaleme alınan mazbata leffen arz ve takdim kılınmağla ber mucib-i karar ifay-i muktazay-i maslâhata ibtidar olunması hakkında her ne vechile emr ü ferman-i hümayun-i Hazret-i Şehriyarî mütaallik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantuk-i münifi infaz edileceği beyanile tezkire-i senâveri terkim kılındı Efendim.

14 Şaban 94
(24 Ağustos 1877)

No. 29³³MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE İRADE-İ
SENİYYEYİ MÜBELLİĞ TEZKERE

Ma'ruz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Reside-i dest-i ta'zim olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhî-leriyle melfûf mazbata manzur-i âli-i Hazret-i Şehriyarî buyurulmuş ve gelecek senenin intihabları kanun-i umumîsine tevfiik olunmak üzere bu senelik dahi mebusânın mazbata-i ma'ruzada beyan olunan surete tevfiikan da'vet ve cem'i şeref-sadır olan emr ü ferman-i maali-ünvan-i cenab-i Cihan-bânî mantuk-i münifiden olarak mezkûr mazbata savb-i sami-i asafilerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

15 Şaban 94
(25 Ağustos 1877)

³² Bu iki vesika Karakoç Serkis, Tahşiyeli Kavanin, cilt II, s. 61 de çıkmıştır.

³³ Bk. No. 26.

No. 30

HEYET-İ MEBUSÂNIN İKİNCİ SENE-İ İCTİMAİYESİNDE DERSAADET VE
MÜLHAKATINDAN İNTİHAB OLUNACAK MEBUSLARIN SURET-İ
İNTİHABINA DAİR BEYANNÂME³⁴

İşbu binikiyüz doksan dört senesi Zilkadesinin yedisine ve Teşrin-i sani ibtidasına müsadıf olan salı günü ictimai mukarrer olan Heyet-i Mebusan için ber sabık Dersaadet ve mülhakatından beşi müslim ve beşi gayri-müslim olarak intihab olunacak mebusların suret-i intihabına dair beyanname.

1 — Dersaadet ve mülhakatı ber sabık yirmi daire-i intihab ad-dolunarak İzmid ile Kaza-i Erbaa sancakları dahi doğrudan doğruya Dersaadet'den idare olunduğu cihetle bunlardan her biri dahi bir daire-i mahsusa olarak zikr olunan yirmi daireden ma'dud olacak ve işbu iki sancağın usul-i intihabı ayrıca beyannâme ile mukaddemâ mahallerine tebliğ olunduğu vechile icra kılınacaktır³⁵.

No. 31

SADÂRETEN MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTİPLİĞİNE
TEZKERE-İ MÂRUZA

Devletlû Efendim Hazretleri,

Kanun-ı Esasî hükmünce Meclis-i Umumînin beher sene Teşrin-i sani ibtidasında küşad olunup Mart ibtidasında kapanması mukarrer olmasına ve geçende şayan buyurulan müsaade-i seniyye üzerine Dersaadet ve vilâyâtca mebusân intihabları bi'l-icra şimdiye kadar tecemmü' eden mebuslar bu sene dahi meriyyet-i cereyanı iktizay-i halden görünen ta'limat-ı muvakkatenin yedinci maddesinde muharrer olduğu üzere heyet-i umumiyyenin sülüsânı mikdarına bâliğ olup Meclisin mebd-i vakt-i küşadı olan Teşrin-i sani dahi hitame takarrüb eylemesine binaen saye-i tevfiik-vâye-i Hazret-i Mülükânede

³⁴ Bu beyannâme Karakoç Serkis, Tahşiyeli Kavanin, cilt II, s. 62'de neşredilmiştir.

³⁵ Beyannâmenin diğer maddeleri 16 (24?) Zilhicce 94 tarihli beyannâmenin (bk. No. 17) aynıdır.

Meclis-i mezkûrün ictima-i sabıkada ittihaz olunan usul-i teşrifatiyye üzere Beşiktaş Sahilsaray-i âlisinin Divan-ı Hümayun mahallinde kangı gün resm-i küşadinin icrası muvafık-i emru ferman-i isabet-ünvan-i cenab-i Cihanbânî buyurulur ise muktazay-i münifine tev-fik-i hareket olunacağı ifadesiyle tezkire-i senâveri terkîm kılındı Efendim.

26 Zilkade 94
(2 Ekim 1877)

No. 32

MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTIPLİĞİNDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ TEZKERE

Mâruz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Hame-piray-i tâzîm olan işbu tezkere-i sâmiye-i vekâlet penahîleri manzur-i hümayun-ı Hazret-i Padişahî buyurulmuş ve Meclis-i mezkûrün şehr-i Kânun-i evvelin birinci pencuşenbih günü usul-i teşri-fatiyye-i müttehazesî üzere Beşiktaş Sahilsaray-i âlisinin Divan-ı Hü-mayun mahallinde resm-i küşadinın icrası mütaallik buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı Mülükâne mantuk-i münifiden bulunmuş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyül'l-emrindir.

27 Zilkade 94
(3 Ekim 1877)

No. 33

SADÂRETTEN MÂBEYNE TEZKERE-İ MÂRUZA

Devletlû Efendim Hazretleri,

Şayan buyurulan müsaade-i seniyye-i Hazret-i Şehinşahî iktizay-i âlisi üzere bi-mennih-i taâlâ şehr-i şerif-i cârinin birinci pencuşenbih günü Meclis-i Umumînin mukarrer olan resm-i küşadına mütaallik tertibât-ı müttehazeyi havi Teşrifat Nâzaretinden tanzim ve i'tâ kılınan müzekkere³⁶ manzûr-i hümayun-i cenab-i Padişahî buyurul-mak için leffen arz ve takdim olunduğu beyanile tezkere-i senâveri terkîm kılındı Efendim.

2 Zilhicce 94
(8 Ekim 1877)

³⁶ Bk. No. 33.

No. 34

MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTIPLIĞINDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ HAMİŞ, (NO. 33e)

Mâruz-ı çâker-i keminelidir ki,

Reside-i dest-i tâzim olan işbu tezkere-i sâmiye-i Sadaret-penâhileriyle müzekkere-i mâruza manzur-i maali-mevfur-i Hazret-i Şehriyarî buyurularak savb-i âli-i âsafânelerine iade kılınmış olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyül'l-emrindir.

3 Zilhicce 94
(9 Ekim 1877)

No. 35

MECLİS-İ UMUMÎ RESM-İ KÜŞADI HAKKINDA OLACAK
TEŞRİFAT-İ HÜMAYUN

Meclis-i Umumînin resm-i küşadı Beşiktaş Sahilsaray-i hümayununun Divan Yerinde icra olunacaktır.

Taht-ı Hümayun mu'tad olan mahall-i âliye konulup kurenay-i şahâne muayede resimlerinde buldukları gibi hazır olacaklardır.

Taht-ı Hümayunun sağ tarafında zat-ı âli-i Sadâret-penâhî ve alt tarafında sırasıyla vükelây-i devlet bulunacaklardır. Zat-ı vekâlet-penâhinin arkasında Rum patriki efendi ve anın alt tarafında sırasıyla sair rüesay-i ruhâniyye bulunacaktır.

Taht-ı Hümayunun sol cânibinde sırasıyla sudûr-i izâm ve bi'l-fiil İstanbul kadısı ve anların arkasında ferikan-ı kirâm bulunacaktır.

Taht-ı Hümayunun karşusunda Heyet-i Âyan ile Heyet-i Mebusan iki kol olarak sağ tarafında Âyan ve sol tarafında Mebusan dizeceklerdir.

Şûray-ı Devlet âzasından ve mahâkim reislerinden rütbe-i müşirîyi haiz bulunanlar vükelâ tarafında rütbe-i bâlânın fevkinde bulunacaklardır.

Şûray-ı Devlet âzası vükelânın arka tarafında bulunacaktır.

Muayede-i Hümayun resm-i âlisinde olduğu gibi hademe-i hassa elbise-i resmîyeleri ile mahallerinde bulunacaklardır.

Vükelâ ve Meclis-i Âyan âzası rütbelerine mahsus üniforma ile

ve Meclis-i Mebusan âzası siyah elbise ile bulunup içlerinde nişanı olanlar nişanlarını ta'lik edecektir.

Divan-ı Hümayunun hazır olduğunu Teşrifât nâzırı hakipay-i Şahaneye arz edip zat-ı Hazret-i Şahanenin Taht-ı Hümayun-i Şehinşâhîlerini teşriflerinde hademe-i hassa tarafından resm-i alkış icra olunacaktır.

Ba'dehu taraf-ı Şahaneden bir nutk-i hümayun irad buyurulacaktır. Hitamında Nakib Efendi tarafından hafiyen bir dua olunacaktır.

Ve o esnada verilecek işaret üzerine donanmay-i hümayundan toplar endahtiyle ve işaret sancakları keşidesiyle armalar donadılıp resm-i küşad ilân kılınacaktır.

Sair devletlerde olduğu misillü nezd-i Şahanede bulunan süferay-i ecnebiyyenin da'vetleri resm-i rehin-i tensib-i âli buyurulur ise med'û olacak süferaya bir mahall-i mahsus tâyin buyurulup fakat Zat-ı Hazret-i Mülûkâne ile mülâkatları icab etmeyeceğinden Harbiyye nâzırı devletlû Paşa hazretleri vasıtasıyla kendileri taltif buyurulmak emr ü ferman-ı hümayuna manûtdur.

No. 36

MECLİS-İ UMUMİNİN FESHİNE DAİR MAZBATA

Malûm-u âli buyurulduğu üzere Meclis-i Umumînin vazâyif-i asliyyesi kavanîn lâyhalarının tedkik ve müzakeresinden ibaret olarak bunun tamami-i cereyanı ise ahvâl ve ezmine-i âdiyede vükelây-i devletle heyet-i âyan ve mebusan beyninde taati-i efkâr ve âra ile hasıl olmak emr-i tabîi bulunduğ ve ma'haza Devlet-i Aliyyenin uğradığı politika buhranı bugünkü günde her türlü hal ve hareketi fevkalâde bir şekilde koyup evkat-i âdiyede kabil-i icra olan muamelâtı îfa eylemek mümkün olamayacağı ve ale'l-husus Meclis-i Umumî devam ettikçe her gün ve belki her saat zuhûra gelen vukuâtın gerek politikaca ve gerek idare-i dahiliyyece beyne'l-vükelâ ittihaz olunan kararlarını heyet-i mebusan ve âyana tebliğ eylemek lâzımgelerek buna ise vakt-u maslâhat müsaid olmadıktan kat'-ı nazar böyle fevkalâde ahvâl içinde müştereklerimiz olan devletlerle cereyan etmekte bulunan muhaberât netâyicinin vakt ü zamanı gelmeksizin Meclis-i Umumîye arzı âlemin hiçbir tarafında caiz olmadığı ve bu cümle ile beraber Meclisin şimdiki ictimai müddetinin hitamına bir

ay kalarak Edirne'de henüz mübâşeret olunan mükâlemat-i sulhiyenin itmâmı için andan ziyade zaman iktiza edeceği ve Kanun-i Esasî hükmünce zat-ı şevket-simat-i Hazret-i Padişahî Meclis-i Umumînin vaktinden evvel küşadı ve zaman-ı ictimanın temdid veya tenkisi hukuk-i âliyesini haiz buldukları mülâbesatiyle Meclis-i mezkûrun mücerred ahvâl-i hazıra ve esbâb-i ma'ruza muktaziyâtından olmak üzere muvakkaten tâtili bi'l-ittihad tezekkûr ve tensib olundu ise de icray-ı icabı manût-ı irade-i seniyye-i Cenab-ı Şehinşahî olmağla ol babda ve katıbe-i umurda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emr Efendimizindir.

10 Safer 95
(13 Şubat 1878)

Esseyyid Ahmed Vefik	Esseyyid Halil	Mehmed Rauf
Muhammed Namık	Esseyyid Mehmed Said	Memduh Rüşdi
Mehmed Kâni	Abdullah Subhi	Ohanis Miç ³⁷

No. 37

MÂBEYN-İ HÜMAYUN BAŞKÂTİPLİĞİNDEN SADÂRETE
İRÂDE-İ SENİYYEYİ MÜBELLİĞ TEZKERE

Mâruz-ı çâker-i keminelidir ki,

Meclis-i Umumînin müddet-i ictimai Kanun-i Esasî hükmünce Mart ibtidasında munkazi olmak tabîi bulunup Meclis-i mezkûrun hîn-i küşadinde i'lân buyurulan nutk-ı hümayun-ı Hazret-i Şehinşahî meâl-i âlisinden dahi müstebân olduğu vechile veliyy-i ni'met-i bî-minnetimiz zat-ı şevket-simat Efendimiz hazretleri bizzat ve bilhassa te'sis buyurdıkları usul-i meşveret iktizasınca devlet-i âliyelerinin fevkalâde bir politika buhranı içinde bulunduğu halde dahi islâhat-ı dahiliyyece terakkıyyât-ı maddiyyesi arzusuna delil-i âlenî ve fi'lî olmak üzere Heyet-i Âyan ve Mebusanın ifay-i vazâife devamlarını ferman buyurmuş olduklarına ve Meclis-i Umumî dahi yine hüsn-i icray-ı me'muriyyet ve ibraz-ı âsar-ı musâdatkat ve hamiyete

³⁷ Bütün bu isimler mühürdürler.

gayret eylediğine binaen şu mesai-i cemile nezd-i dakayık-vefd-i âlide bâis-i kemal-i takdir ve memnuniyyet olmuştur. Kaldı ki bugünkü günde ahvâl-i umumiyemizin kesb eylediği şekil ve suret her devlet-i meşrûtada mer'iyü'l-cereyan olan usul ve taamül ile dahi karin-i vusûk olduğu üzere Meclis-i Umumînin tamami-i cereyan-ı vazâifine müsaid olmadığından ve Kanun-ı Esasî mantukunca Meclis-i mezkûrün icabât-ı zamaniyyeye göre müddet-i ictimainın temdid veya tenkisi hukuk-ı mukaddese-i Şehriyarî cümlesinden bulunmuş olduğundan Heyet-i Âyan ve Mebusanın mücerred ahvâl-i hazıra-i fevkalâde muktazasınca bugünden i'tibaren ta'tili ve hususât-i vakiada gösterdiği mesai-i hamiiyet-mendâne ve meham-perverânenin müstelzem olduğu takdir-i âlinin iki heyet rüesa ve âzasına tebliği emr ü ferman-i Hazret-i Şehinşahî iktizay-i celilinden olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Bende Lebib
10 Safer 95
(13 Şubat 1878)
